

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN ASETUS POIKKEUSLUVALLA SALLITTAVASTA ILVEKSEN METSÄSTYKSESTÄ METSÄSTYSVUONNA 2018–2019

Pääasiallinen sisältö

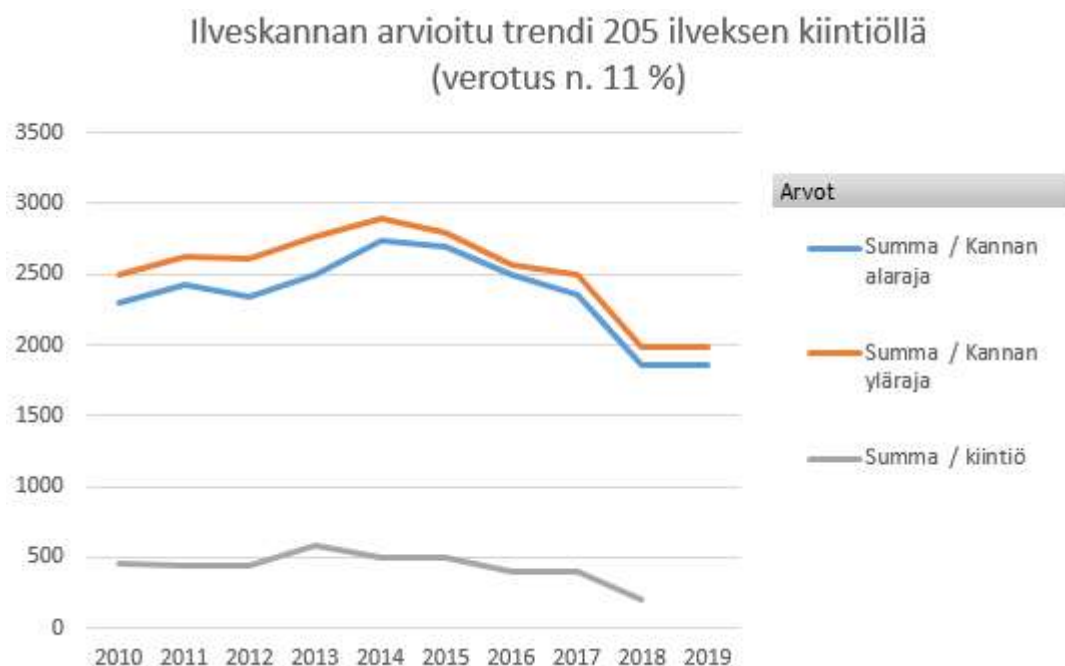
Maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa vahvistetaan suurimmat sallitut saalismäärät ilveksen rauhoituksesta poikkeamiseksi sekä eräitä aluerajoituksia.

Luonnonvarakeskus (Luke) arvioi, että Suomessa on noin 1865–1990 yli vuoden ikäistä ilvestä ennen syksyn 2018 metsästyskautta. Monin paikoin Suomea ilveskannan lasku on ollut loivaa tai kanta on pysynyt lähes edellisen vuoden tasolla. Eniten ilveskanta on pienentynyt kuudella Suomen riistakeskuksen alueella: Pohjois-Karjalassa, Pohjois-Savossa, Kainuussa, Keski-Suomessa, Varsinais-Suomessa ja Pohjanmaalla. Viimeisimmässä kanta-arviossa ilvespentueiden määrät ovat edelliseen vuoteen verrattuna joko pysyneet samalla tasolla tai laskeneet. Poronhoitoalueella ilveskannan koon arvioidaan hieman laskeneen edellisestä vuodesta, joskin alueen kanta-arvioon liittyy muuta maata enemmän epävarmuustekijöitä.

Ilveskanta on pienentynyt noin 21 prosenttia vuodesta 2017. Vuonna 2017 arvioidaan syntyneen vähintään 332–375 pentuetta, mikä on noin 22 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2016. Viidellä aluetoimiston alueella (Etelä-Savo, Kaakkois-Suomi, Pohjois-Häme, Rannikko-Pohjanmaa ja Uusimaa) ilveskannan lasku on ollut loivaa tai kanta on pysynyt lähes edellisen vuoden tasolla. Hieman enemmän laskua on ollut Satakuntaan ja Oulun aluetoimistojen alueilla. Eniten ilveskanta on pienentynyt kuudella Suomen riistakeskuksen alueista: Pohjois-Karjalassa, Pohjois-Savossa, Kainuussa Keski-Suomessa, Varsinais-Suomessa sekä Pohjanmaalla.

Aiemmin muun Suomen kannanhoitoalue oli jaettu kahtia itäiseen ja läntiseen osa-alueeseen, mutta asetuksessa esitetään verotusta pelkästään muun Suomen kannanhoitoalueelle, koska itäisellä ja läntisellä osa-alueella ei ole enää havaittavissa juurikaan erilaista kasvupotentiaalia. Lausunnolla olleessa päivitettyssä hoitosuunnitelmaluonnoksessa linjataan, että ilveskannan käännyttyä laskuun, on kannanhoidon ensisijaisena tavoitteena löytää oikea verotusmäärä, jolla kannanlasku saadaan tasoittumaan ja ilveskanta vakiintumaan tasolle jolla sen aiheuttamat ongelmat eivät nouse yli paikallisyhteisöjen sietokyvyn.

Edellä sanotun johdosta asetuksessa esitetään muun Suomen kannanhoitoalueen verotukseksi noin **11%**. Edellisvuoden verotusprosentti oli suunniteltu 17,4 %. Maa- ja metsätalousministeriön linjauksena on aiemmin ollut kannan kasvun taittaminen ja tihentymien purkaminen. Nyt kanta on laskussa ja pyrkimyksenä on etsiä verotusmäärä, jolla ilveskanta pysyy suurin piirtein nykyisen suuruisena.

Kuva 1. Arvio 205 ilveksen verotusmäärän vaikutuksesta ilveskannan trendiin lyhyellä aikavälillä kiintiön toteutuessa. Kiintiöstä on yleensä toteutunut 95%.

Ilveksen esiintymisalue ei ole enää laajentunut ja Suomen riistakeskuksen aluetoimistojen alueiden välillä erot sekä kannan kehityssuunnissa että nopeuksissa ovat tasaantuneet aikaisempaan verrattuna. Populaation pientyminen näyttäisi jatkuneen lähes koko maan mittakaavassa. Ilvekseen ja pieniin hirvieläimiin liittyvää konfliktia ovat helpottaneet leudot talvet, jonka johdosta pienten hirvieläinten kannat ovat kasvussa. Ilveksen aiheuttamat vahingot ovat porovahinkoja lukuunottamatta maltillisia. Vuoden 2017 vahingot olivat reilut 13 000 euroa ja vuoden 2018 vahingot ovat tähän mennessä (6.9.) noin 30 000 euroa.

Lukumäärällisesti esitetään asetuksen voimassaoloajalle **205** yksilön ilveskiintiötä muun Suomen kannanhoitoalueelle.¹ Kiintiö olisi lähes puolet pienempi kuin edellisellä metsästyskaudella (404).

Luonnonvarakeskuksen kannanseurannan ja sitä tukevan tutkimustyön perusteella suurpedot ovat potentiaalisin metsäpeuralle heikon vasatuoton ja kuolevuutta aiheuttava ensisijainen tekijä. Luonnonvarakeskuksen metsäpeurojen vasaseurannat osoittavat, että panta-aineistosta vain kolmasosa syntyneistä oli elo-syyskuussa enää hengissä. Lisäksi suurpedot aiheuttavat hävikkiä aikuisille metsäpeuroille, joiden kuolinsyistä noin 60 % on määritetty suurpetojen osalle. Metsäpeura-alueilla ilveskannat ovat voimakkaassa laskussa, joten enää ei ole perusteltua suunnata kovin voimallista verotusta niille alueille. Metsästystä tulee kuitenkin suunnata alueille, joilla kanta on tiheämpi ja joissa ilveskanta on lähes vakaa verrattuna edellisiin vuosiin.

Lupien kohdentaminen muualla poronhoitoalueen eteläpuolella saattaa vähentää nuorien yksilöiden siirtymistä poronhoitoalueelle ja näin vähentää porovahinkoja.

Poronhoitoalueella ilveskanta on harva, havaintoaineisto alueellisesti huonosti kattavaa ja siellä esiintyy vain noin 3 % Suomen arvioidusta ilveskannasta. Poronhoitoalueen verotus perustuisi porovahinkojen mahdollisimman tehokkaaseen vähentämiseen. Poronhoitoalueen ilveksen porotalouselinkeinolle aiheuttamat vahingot ovat edelleen huomattavat ja ilveksen aiheuttama laskennallinen vahinko porotaloudelle oli vuonna 2017 n. 1,72 miljoonaa euroa. Ilveksen porotaloudelle aiheuttamat vahingot ovat olleet kasvusuuntaisia viime vuosina.

¹ Noin 11 % verotus 2018/2019 on laskettu muun Suomen kannanhoitoalueen kanta-arviohaarukan keskiarvosta $(1865+1915)/2 \cdot 0,108 \Rightarrow 205$ yksilöä

Esitys pohjautuu Luonnonvarakeskuksen (Luke) laatimaan populaatiomalliin (kuva 9), joka tuottaa ennusteen ilveskannan kehityksestä vuoteen 2021 saakka havaitun kannankehityksen ja verotusmäärien perusteella. Populaatiomalli koskee vain poronhoitoalueen ulkopuolella olevaa muun Suomen kannanhoitoaluetta.

1 Nykytila

Ilves on rauhoitettu metsästyslain 37 §:n nojalla koko maassa ympäri vuoden. Rauhoituksesta voidaan kuitenkin poiketa metsästyslain 41 §:n poikkeuslupasääntelyn nojalla.

Metsästyslain 41 §:n 5 momentin mukaan poikkeuslupien ja 41 a §:n 4 momentissa tarkoitetun kiintiön nojalla pyydetävän saaliin vuotuista määrää voidaan rajoittaa maa- ja metsätalousministeriön asetuksella, jossa voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitä riistaeläinlajeja rajoitus koskee, suurimmasta sallitusta saalismäärästä, saalisyksilöiden sukupuolesta ja iästä sekä alueesta, jota rajoitus koskee. Maa- ja metsätalousministeriöllä on siten toimivalta rajoittaa poikkeuslupien nojalla pyydetävän saaliin määrää ja aluetta.

Suomen riistakeskukselle on annettu 1.3.2011 voimaan tulleella riistahallintolailla (158/2011) toimivalta myöntää riistaeläinten pyynti- ja poikkeuslupia. Suomen riistakeskus on itsenäinen julkisoikeudellinen laitos, jossa em. kaltaiset julkiset hallintotehtävät tehdään rikosoikeudellisella virkavastuulla. Suomen riistakeskusta ohjaa ja valvoo maa- ja metsätalousministeriö. Poikkeuslupiin liittyvä Suomen riistakeskuksen harkintavalta on myös hyvin pitkälle sidottua harkintaa, jota rajaavat Euroopan unionin luonto- ja lintudirektiivit. Suomen riistakeskuksen luvat koskevat lisäksi yksittäistä eläintä tai eläimiä. Suomen riistakeskuksen harkintaa rajaa myös tämä maa- ja metsätalousministeriön asetuksella määräämä suurin sallittu saalismäärä ja aluetta koskeva rajoitus.

Lähtökohtaisesti Suomen riistakeskus ei voi poiketa näistä määristä tai myöntää poikkeuslupia asetuksessa mainitun alueen ulkopuolelle. Poronhoitoalueen ilveskiintiötä ei kuitenkaan aseteta. Siitä luovuttiin, koska kanta-arvio on siellä epäluotettavampi kuin muualla maassa. Luke:n mukaan poronhoitoalueen ilveskantaa on vaikea arvioida, koska kyseessä on suuri alue, jolta löytyy harvakseltaan petoyhdysmiehiä. Myös pentuehavainnot tehdään muuhun maahan verrattuna vähän. Merkittävä osa poronhoitoalueen ilvespopulaatiosta lienee nuoria ja pääosin poronhoitoalueen ulkopuolelta vaeltavia nuoria aikuisia. Kanta-arviota luotettavamman perustan ilveksen poikkeusluville poronhoitoalueella antavat ilveksen aiheuttamat porovahingot, joita voidaan seurata lähes reaaliaikaisesti Riistavahinkorekisterin kautta.

Harkintavaltaa rajaavat myös luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta annetun neuvoston direktiivissä 92/45/ETY, jäljempänä *luontodirektiivi*, mainitut myöntämisperusteet ja niiden tulkintasisältö, mikä on muotoutunut Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisujen sekä luontodirektiivin tiukkaa suojelua koskevan ohjeasiakirjan² kautta. Ohje on tarkin ohjeistus direktiivin tulkintaan Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisuja lukuun ottamatta. Ohje perustuu pääosin keskeisiin Euroopan yhteisön tuomioistuimen ratkaisuihin sekä komission oikeuspalvelun näkökulmiin tietyissä erityiskysymyksissä sekä Artikla 12 -työryhmän työpanokseen. Ohje on tarkoitettu takaamaan yhteinen ymmärrys sekä kansallisten että alueellisten viranomaisten, suojelutahojen sekä muiden tahojen kesken, niiden jotka ovat vastuussa tai mukana luontodirektiivin toimeenpanossa. Se pyrkii tarjoamaan käytännöllisiä ja joustavia tapoja säännösten soveltamiseen huomioiden olemassa olevan lainsäädäntökehityksen.

Myös EY-tuomioistuin on hakenut tulkintaansa tukea ohjeesta. Tulkintaohje luo selkeän ja johdonmukaisen perustan 16 artiklan soveltamiselle. Tulkintaohjeessa nimenomaisesti suositellaan luontodirektiivin 16 artiklan 1 e -poikkeusperusteen käyttöä eli kannanhoidollista metsästystä silloin, kun jäsenvaltiossa on tiettyä lajia koskeva hoitosuunnitelma käytössä. Esimerkkinä komissio mainitsee ilveksen hoitosuunnitelman Latviassa.

² http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/index_en.htm

Komissio toteaa, että rajoitetulla ja tiukasti kontrolloidulla metsästäjien toimesta tapahtuvalla pyynnillä voidaan katsoa olevan positiivinen vaikutus populaatioon ja yleiseen mielipiteeseen. Siksi toiminta noudattaa täysin luontodirektiivin 16 artiklan 1 e -kohtaa.

Ilves kuuluu luontodirektiivin liitteen IV ns. tiukasti suojeltuihin lajeihin. Suomen suurpetokantojen hoito perustuu hoitosuunnitelmiin, jotka on valmistelu ottaen huomioon EU:n luontodirektiivin ja perustuslain sekä muun lainsäädännön vaatimukset ja yhteensovittamalla paikallisen väestön näkökulmia laajan kansalaisten osallistamisen avulla. Ilveskannan hoitosuunnitelma on vahvistettu 15.12.2006. Päivitetty hoitosuunnitelma-luonnos (Dnro 2082/04.04.00/2017) on ollut lausunnolla alkuvuodesta 2018 ja sen linjauksia viimeistellään maa- ja metsätalousministeriössä lausuntojen pohjalta.

Luontodirektiivin 12 artikla edellyttää, että jäsenvaltioiden on toteutettava tarpeelliset toimenpiteet näiden lajien tiukan suojelujärjestelmän käyttöönottamiseksi ja kiellettävä mm. kaikki näiden lajien yksilöitä koskeva tahallinen pyydystäminen ja tappaminen. EU:n jäsenenä Suomi on velvollinen saattamaan yhteisöoikeuden säännökset voimaan ja noudattamaan niissä asetettuja tavoitteita suotuisan suojelun tason säilyttämiseksi. Suomi on rauhoittanut metsästyslain 37 §:llä ilveksen ympäri vuoden.

Luontodirektiivi sallii kuitenkin poikkeamisen tiukasta suojelujärjestelmästä. Direktiivin 16 artiklassa säädetään tarkemmin niistä yksityiskohdista, joita suojelusta poikkeamisessa on sovellettava. Suojelusta poikkeaminen on mahdollista, mikäli toimenpiteelle ei ole muuta tyydyttävää ratkaisua, eikä poikkeaminen heikennä lajin suojelutasoa. Tämän lisäksi poikkeamisen on täytettävä yksi erityisistä poikkeamisperusteista: esim. erityisen merkittävien vahinkojen estäminen tai ns. kannanhoidolliset perusteet. Luontodirektiivissä ei ole erityisiä vuodenaikaan sidottuja rajoitteita poikkeamiselle, joten poikkeaminen näiden lajien suojelusta on siten mahdollista myös keväällä. Luontodirektiivi kuitenkin edellyttää kansallisen viranomaisen tapauskohtaista harkintaa.

Suomi on pannut täytäntöön luontodirektiivin 16 artiklan poikkeussäätelyn metsästyslailla. Säätely on metsästyslain 41 sekä 41 a §:ssä. Poikkeuslupa ilveksen metsästämiseksi voidaan myöntää ensinnäkin ns. vahinkoperusteisena poikkeuslupana. Poikkeamisella pyritään esimerkiksi estämään erityisen merkittäviä vahinkoja tai turvaamaan ihmisten turvallisuutta. Poikkeaminen ei saa kuitenkaan heikentää lajin suotuisaa suojelutasoa tai sen saavuttamista ja poikkeaminen on mahdollista vain, jos muuta tyydyttävää ratkaisua ei ole ratkaista ilveksen aiheuttamaa ongelmaa.

On kuitenkin huomattava, että tämän lisäksi suurpetoja voidaan metsästää myös silloin, kun ne eivät ole aiheuttaneet vahinkoa. Tällaiset ns. kannanhoidollisella perusteella myönnettävät poikkeusluvut ovat tarpeen kannan säatelemiseksi ja eläinten arkuuden säilyttämiseksi. Kannanhoidollisista poikkeusluvista säädetään metsästyslain 41 a §:n 3 momentissa, jossa todetaan, että ilvestä koskeva poikkeuslupa voidaan myöntää myös tarkoin valvotuissa oloissa valikoiden ja rajoitetusti tiettyjen yksilöiden pyydystämiseksi tai tappamiseksi. Valtioneuvoston asetuksessa metsästyslaissa säädetyistä poikkeuksista (452/2013) on säädetty mm. poikkeuslupien hakemisesta, poikkeamisen edellytysten arvioinnista, kannanhoidollisen metsästyksen ajoista, lupamääräyksistä ja saaliin ilmoittamisvelvollisuudesta.

Edellä mainittu valtioneuvoston asetus tuli voimaan 24.6.2013. Sen mukaan metsästyslain 41 a §:n 3 momentin nojalla myönnettävällä niin sanotulla kannanhoidollisella poikkeusluvalla voidaan pyydystää ilvestä lokakuun ensimmäisestä päivästä helmikuun viimeiseen päivään poronhoitoalueella ja muualla maassa joulukuun ensimmäisestä päivästä helmikuun viimeiseen päivään. Naarasta, jota vuotta nuorempi pentu seuraa, ei kuitenkaan saa edelleenkään pyydystää. Poronhoitoalueen pidemmällä pyyntiajalla pyritään tehokkaampaan kannanhoidollisten poikkeuslupien käyttämiseen poronhoitoalueella. Metsästysajan pidennys on osa niitä toimenpiteitä, joilla ilvesten aiheuttamia porovahinkoja pyritään vähentämään.

Poronhoitoalueella maa- ja metsätalousministeriön asettama suurin sallittu saalismäärä jäi usean vuoden ajan täyttymättä osin vaikeiden pyyntiolosuhteiden (mm. lyhyt valoisuuden aika, lumiolosuhteet) tai ylipäättään maaston haasteellisuuden takia. Ilveksen aiheuttama laskennallinen vahinko porotaloudelle oli vuonna 2017 n. 1,72 miljoonaa euroa vuodessa.

Ilveskannan hoitosuunnitelma toteaa, että tavoitteena ei ole lisätä ilveskanta poronhoitoalueella. Ilvesten liikuminen Skandinavian ja Venäjän välillä ei ole uhattuna etenkin, kun niillä on esteetön mahdollisuus liikkua kevät- ja kesäaikaan, jolloin ilves on rauhoitettu ja vahinkoyksilöön kohdennettu poikkeuslupapyyntikin sulan maan aikana on käytännössä aika mahdotonta.

Tarkoin valvotuissa oloissa tavoite täyttyy siten, että Suomen riistakeskus harkitsee aina ennen poikkeuslupapäätöksen tekemistä vielä erikseen, onko alueittain muuta tyydyttävää ratkaisua ja haittaako metsästys suotuisan suojelutason säilyttämistä tai sen saavuttamista. Suomen riistakeskus joutuu selvittämään metsästyslaissa säädetyistä poikkeusluvasta annetun valtioneuvoston asetuksen nojalla metsästyslain 41 a §:n 1–3 kohdan tapauksissa (ns. vahinkoperusteiset poikkeusluvut) poikkeuslupan kohteena olevan riistaeläinlajin kannan tai kannan tilan haetulla poikkeuslupa-alueella, yksilön käyttäytymisen haetulla poikkeuslupa-alueella, tarvittaessa mm. viranomaisten tiedot, jotka liittyvät poikkeuslupan hakuperusteeseen sekä toimenpiteet, jotka poikkeuslupan sijasta voitaisiin toteuttaa. Tämä Suomen riistakeskuksen täytyy todentaa erikseen jokaisen lupahakemuksen kohdalla sekä lisäksi dokumentoida tarkasti poikkeuslupapäätökseen kaikki luontodirektiivin 16 artiklan 3 kohdassa mainitut yksityiskohtaiset muotovaatimukset, jotka on todettu, jotta luontodirektiivin jäsenvaltioille asettamat velvoitteet raportoinnista voidaan täyttää.

Asetuksen 7 §:n mukaan poikkeuslupan saajan on ilmoitettava Suomen riistakeskukselle ja poliisille metsästyslain 41 §:ssä tarkoitetun poikkeuslupan nojalla tapahtuneen ilveksen pyynnin tuloksesta. Ilmoitus on tehtävä ensimmäisenä arkipäivänä siitä, kun poikkeusluvassa tarkoitettu riistaeläin on tullut pyydystetyksi taikka, jos riistaeläin on jäänyt pyydystämättä, poikkeuslupan voimassaolon päättymisestä. Ilmoituksessa on mainittava pyydystettyjen eläinten määrä, niiden sukupuoli, pyyntiajankohta ja pyyntipaikan koordinaatit. Suomen riistakeskuksen on puolestaan toimitettava maa- ja metsätalousministeriölle edellä mainitut tiedot eläimen pyynnistä kerran kuukaudessa.

Lisäksi metsästyslain 88 §:ssä todetaan metsästyksen valvonnasta. Sen mukaan poliisin, rajavartiolaitoksen ja tulliviranomaisten sekä riistahallintolaissa tarkoitettujen metsästyksenvalvojien tulee toimialueellaan valvoa, että metsästystä koskevia säännöksiä ja määräyksiä noudatetaan. Valtion omistamilla alueilla lain noudattamista valvovat virkamiehet, joiden tehtäväksi valvonta säädetään tai määrätään eli käytännössä valvontaa hoitaa Metsähallituksen erätarkastajat. Lisäksi maanomistajalla ja metsästysoikeuden haltijalla on oikeus valvoa metsästyslain noudattamista alueellaan. Luontodirektiivin 16 artikla pohjautuu Bernin sopimukseen ja sen 9 artiklaan³. Bernin sopimuksen resoluution 9 artiklan tulkinnan mukaan, valvonta voi olla joko etukäteistä – eli lupamenettely – tai jälkikäteistä eli metsästyksen aikainen tai saalisraportointiin perustuva valvonta- tai näiden yhdistelmä.⁴ Viimeksi mainittu on hyvin lähellä Suomen tilannetta.

Kun kyse on kannansäätelystä, on mahdotonta osoittaa mitään tiettyjä yksilöitä, mutta alueen rajauksella, joka useimmissa tapauksissa voi olla hyvinkin suppea alue, mahdollisesti ilvestihentymä tai tiettyjen ongelmien ilmentymisalue, saavutetaan valikoivuus. Poikkeusluvassa on rajoitettu määrä yksilöön tai ryhmään yksilöitä, aika on rajoitettu ja samoin pyyntialue.

³ -- pienissä määrin eräiden eläinten ja kasvien kiinniottamisen, keräämisen, hallussapidon tai muun järkevän hyödyntämisen sallimista varten tarkasti valvotuissa oloissa, valikoivasti ja rajoitetusti.

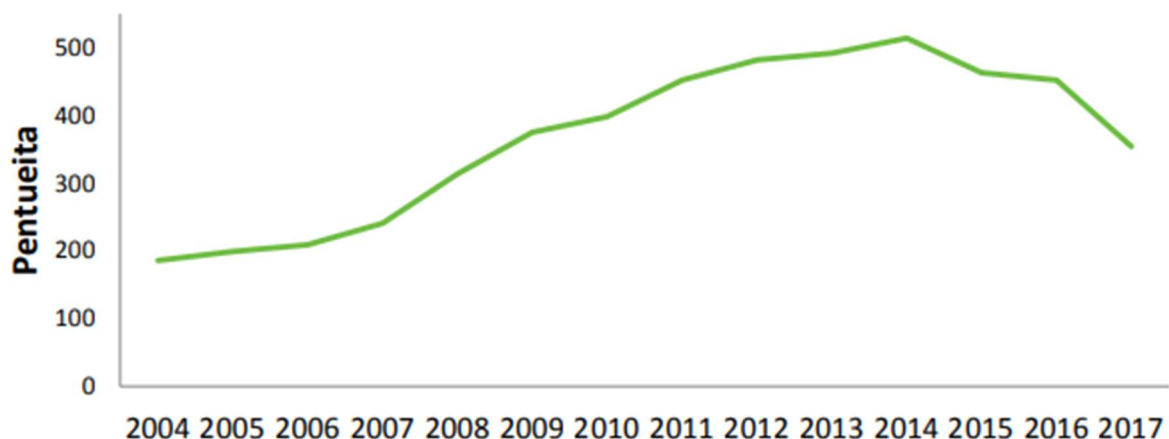
⁴ <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2237547&Site=&BackColorInternet=B9BDEE&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679> Revised Resolution No. 2 (1993) on the scope of Articles 8 and 9 of the Bern Convention (2.12.2011): The provision "under strictly supervised conditions" should be interpreted to mean that the authority granting the exception must possess the necessary means for checking on such exceptions either beforehand (e.g., a system of individual authorisations) or afterwards (e.g., effective on-the-spot supervision), or also combining the two possibilities;

2 Luonnonvarakeskuksen kanta-arvio (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 30/2018) Suomen ilveskannasta vuonna 2018 sekä ennuste ilveskannan kehityksestä vuoteen 2021⁵

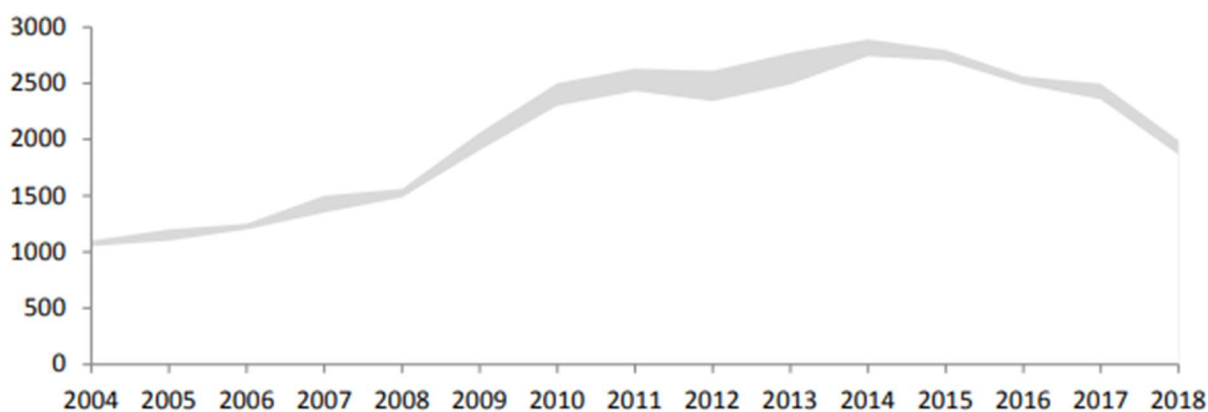
Suomen ilveskannan koko vuonna 2018

Vuonna 2017 koko Suomessa arvioidaan havaitun 332–375 erillistä ilvespentuetta, mikä on noin 22 % vähemmän kuin vuonna 2016 (Kuva 2, 4). Vuotta aikaisemmin pentueita arveltiin olleen 434–469 erillistä ilvespentuetta (pentueet 2016). Pentueluvussa ei ole mukana Ahvenanmaalla esiintyviä pentueita.

Vastaavasti vuotta vanhempien ilvesten vähimmäiskannan koko on laskenut noin 21 % edelliseen arvioon (alaluku) verrattuna, ollen vuonna 2018 ennen metsästyskautta arviolta 1865–1990 yli vuoden ikäistä ilvestä (2017: 2 355–2 495 ilvestä) (Kuva 3; Taulukko 1). Arvio ei sisällä arviota vuonna 2018 (touko-kesäkuussa) syntyvistä pennuista pentue-ennusteisiin liittyvien lukuisten epävarmuustekijöiden takia.

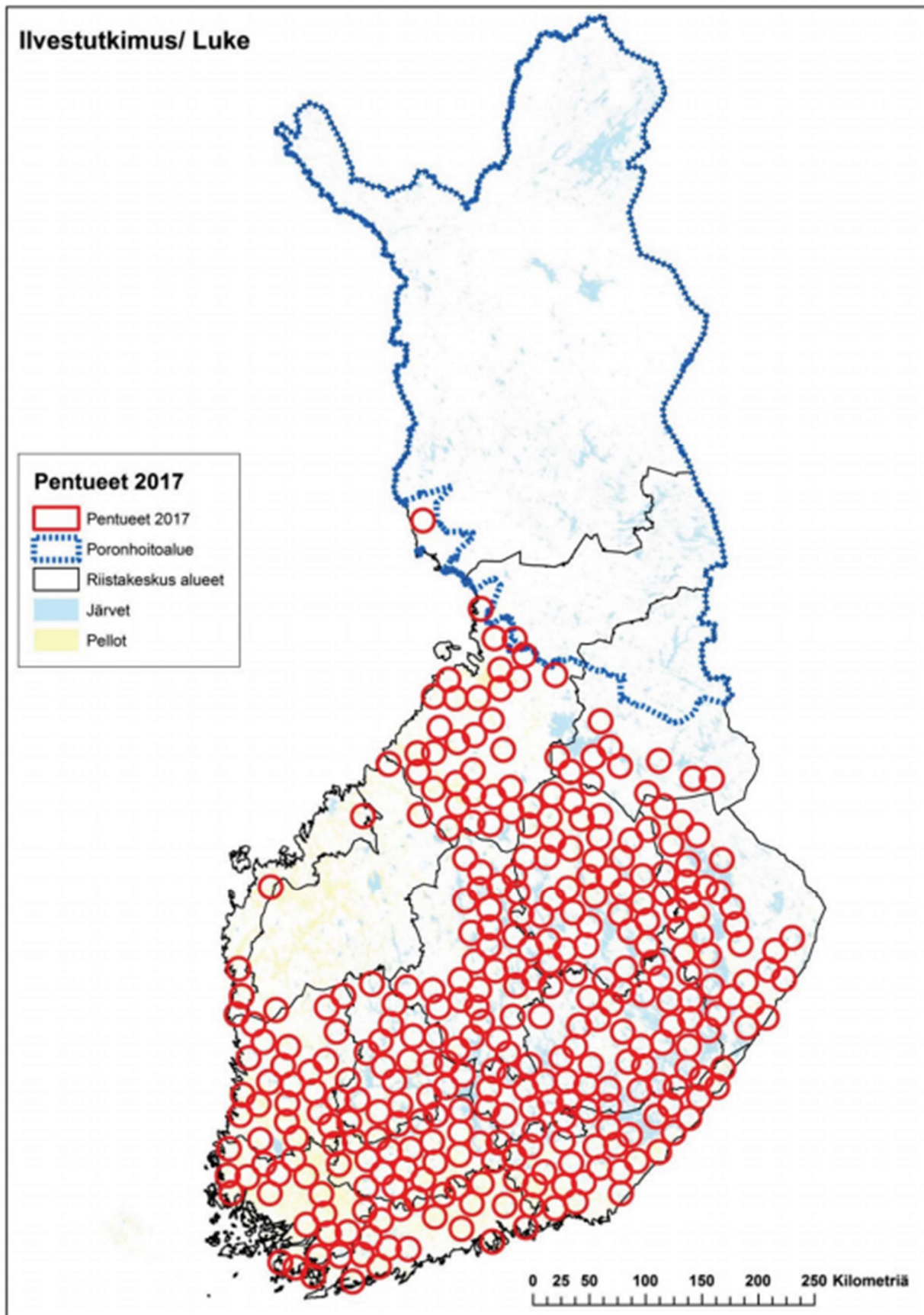
Kuva 2. Ilvespentueet vuosina 2004–2017 koko Suomessa.

Kuva 3. Vuotta vanhempien ilvesten arvioitu yksilömäärä ennen metsästyskautta vuosina 2004–2018 koko Suomessa.

⁵ Ilveskannan arviointiin vuonna 2018 liittyviä aineistoja: <http://riistahavainnot.fi/suurpedot/kannanarviointi/lausunnot>

Koko maan mittakaavassa ilveskanta on voimakkaasti pienentynyt edellisvuodesta. Jo aikaisempina vuosina havaitun kannan kasvun taittumisen ja nykyisen laskevan trendin taustalla on todennäköisesti viimeisen kahdeksan vuoden, lähelle arvioidun maksimiverotuksen (MSY) rajaa tai sen yli mitoitettu, tavoitteellinen metsästysverotus ja sen lisääntyvien yksilöiden määriin aikaansaaman vaikutuksen näkyminen viiveellä. Ilveskannan koko Suomessa on nyt hieman pienempi kuin vuoden 2009 taso. Riistakeskuksen aluetuimistojen alueiden välillä on viime vuosina ollut jonkin verran eroja sekä kannan kehityssuunnissa että nopeuksissa. Erot ovat kuitenkin alkaneet tasoittua. Erojen taustalla on sekä ilvespopulaatiossa tapahtuva levittäytymiskehitys, metsästysverotushistoria että erillislaskentojen avulla täsmentyneet pentuearviot. Lisäksi alueiden maiseman rakenteessa sekä saaliseläinkannoissa on eroavaisuuksia, jotka vaikuttavat luontaiseen ilvestiheuteen. Ilvesten luontaisessa kuolleisuudessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia aikaisempiin vuosiin verrattuna.

Kuva 4. Ilvesten pentuehavainnoista johdettu arvio erillisistä pentueista vuonna 2017. Pentuetta kuvaava ympyrä on visuaalinen esitys elinpiirin mahdollisesta sijainnista, ei arvio todellisen elinpiirin rajasta. Kartta Luke.

Taulukko 1. Ilvespentueet, aluekohtainen kerroin ja vuotta vanhempien ilvesten arvioitu yksilömäärä ennen metsästyskautta 2018/2019

Riistakeskus aluetuimisto	Pentueet 2017	Pentueet 2016	Kerroin 2018	Ennen metsästyskautta 2018/2019
Etelä-Häme	21 – 23	27 – 29	5,8 □	120 – 135
Etelä-Savo	43 – 46	48 – 50	4,9 #	210 – 225
Kainuu	11 – 16	25 – 30		70 – 90
<i>josta poronhoitoalueen ulkopuolella</i>	11 – 14	22 – 25	4,9 #	55 – 70
Keski-Suomi	30 – 33	45 – 47	4,9 #	145 – 160
Kaakkois-Suomi	30 – 32	31 – 33	4,9 #	145 – 155
Lappi	1 – 4	6 – 8		35 – 75
<i>josta poronhoitoalueen ulkopuolella</i>	1 – 2	3 – 4		10 – 20
Oulu	31 – 35	38 – 42		190 – 215
<i>josta poronhoitoalueen ulkopuolella</i>	31 – 34	36 – 39	5,8 □	180 – 195
Pohjanmaa	3 – 6	12 – 14	6	20 – 35
Pohjois-Häme	23 – 25	26 – 28	6	140 – 150
Pohjois-Karjala	30 – 33	40 – 42	6	180 – 200
Pohjois-Savo	44 – 47	53 – 56	4,9 #	215 – 230
Rannikko-Pohjanmaa	5 – 7	5 – 7	6	30 – 40
Satakunta	22 – 25	28 – 30	5,8 □	130 – 145
Uusimaa	20 – 22	22 – 24	6,4	130 – 140
Varsinais-Suomi	18 – 21	27 – 29	5,8 □	105 – 120
Yhteensä	332 – 375	434 – 469		1 865 – 1 990**
Kannanhoitoalueet	Pentueet 2017	Pentueet 2016		Ennen metsästyskautta 2017/2018
Poronhoitoalue	0 – 5	8 – 12		50 – 75***
Muu Suomi	332 – 370	425 – 457		1 815 – 1 915**

Alueet, joilla käytössä itäinen suuralue -kerroin

□ Alueet, joilla käytössä läntinen suuralue -kerroin

** raja-arvot pyöristetty lähimpään viiteen; lukumääräarvion yläraja on laskettu alueittaisten vaihteluvälien keskikohtien summana

***arvio ottaa huomioon pentuhavaintojen pienen lukumäärän alueella

Ilveskanta kannanhoitoalueittain

Arvio ilvespentueista ja yli vuoden ikäisten ilvesten yksilömäärästä ennen metsästyskautta 2018/2019 pohjautuu petoyhdyshenkilöverkoston kirjaamista havainnoista ja suoritetuista lumijälkien erillislaskennoista (1 riistakeskuksen aluetuimisto talvella 2017/2018 ja 1 aluetuimistoa talvella 2015/2016) saadusta aineistosta tehtyyn laskelmaan vuoden 2017 erillisten pentueiden määrästä. Havainnot on tehty 1.9.2017–28.2.2018 (tallennettu 15.3.2018 mennessä).

Kokonaisuudessaan ilveshavaintoja (~ 19 200 kpl) tallennettiin noin 14 % vähemmän vuosien 2016–2017 vastaavaan aikajaksoon verrattuna. Kaikki ilveshavainnot pitivät sisällään yhteensä ~ 4160 kpl ilvespentueiden näkö- ja jälkihavaintoa (lisäksi ~ 140 riistakamerahavaintoa), mikä on noin 16 % vähemmän kuin vastaavana aikajaksena kaudella 2016–2017 (4930 kpl). Etutassun leveysmitat olivat puutteelliset tai poikkesivat normaaleista kokoluokista noin 870 havainnossa. Kuva 5.

Havaintojen lukumäärien vaihteluihin voivat vaikuttaa eläinten lukumäärien muutosten ohella myös petoyhdyshenkilöiden motivaatio ja toimintaan annettu koulutus. Lisäksi havaintomäärään voivat vaikuttaa yleisön kiinnostus ilmoittaa havaintoja petoyhdyshenkilöille ja/tai median kiinnostus suurpetoasioihin sekä lumiolosuhteet. Yksilömäärän arvioinnissa tuloksen taustalla on myös mm. erillislaskentojen kautta saatu aluekohtainen kerroin, mikä on auttanut tarkentamaan laskettujen alueiden kanta-arviota. Kertoimen avulla voidaan havaituista erillispentueista arvioida alueen yksilöiden kokonaismäärää (Taulukko 1).

Ilveksellä kannanhoitoalueet jakaantuvat poronhoitoalueeseen ja sen ulkopuoliseen muuhun Suomeen. Valta-osa (97 %) ilveskannasta on poronhoitoalueen ulkopuolella.

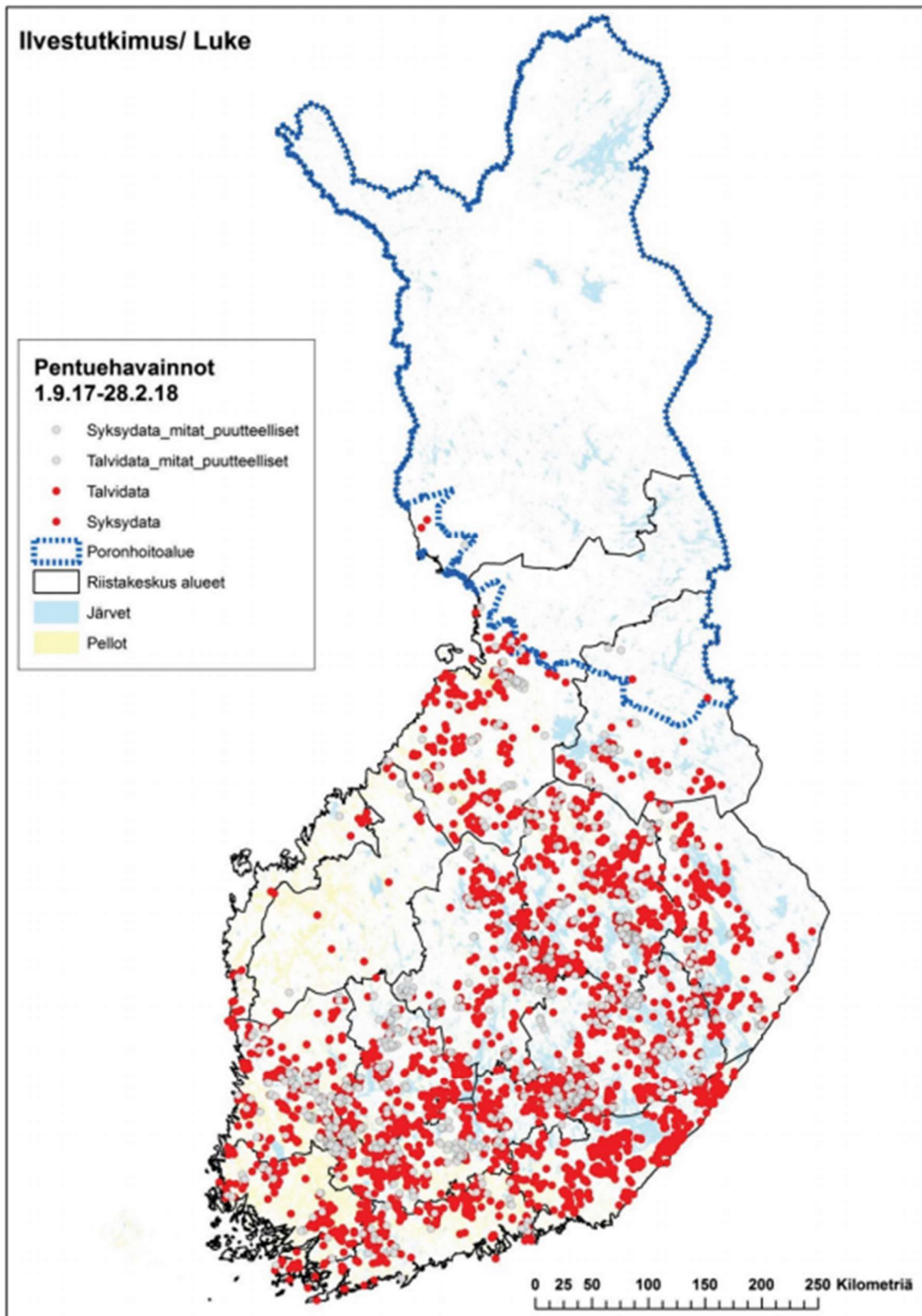
Poronhoitoalue

Poronhoitoalueella ilveskannan koon arvioidaan hieman laskeneen edellisestä vuodesta, mutta alueen kanta-arvioon liittyy muuta maata enemmän epävarmuustekijöitä. Poronhoitoalueella haasteena on suuri pinta-ala, harva havainnoitsijaverkosto ja havaintojen pieni määrä. Koska alueen ilvesten lisääntymistuotto vaikuttaisi pentueiden ja poikkeuslupasaaliin perusteella pieneltä, merkittävä osa arvioidusta ilvespopulaatiosta lienee nuoria ja pääosin alueen ulkopuolelta alueelle vaeltaneita nuoria aikuisia. Todennäköisimpinä lähtöalueina toiminevat poronhoitoalueen ulkopuolella pääasiassa Oulun eteläiset alueet, Ylä-Savo ja Kainuu, missä sijaitsevat lähimmät tuottavat pentuealueet.

Poronhoitoalueen eteläpuolinen muu Suomi

Muun Suomen alueella ilvesten määrä on pääosin laskussa tai lähellä edellisen vuoden tasoa. Viidellä aluetoimiston alueella (Etelä-Savo, Kaakkois-Suomi, Pohjois-Häme, Rannikko-Pohjanmaa ja Uusimaa) ilveskannan lasku on ollut loivaa tai kanta on pysynyt lähes edellisen vuoden tasolla. Hieman enemmän laskua on ollut Satakuntaan ja Oulun aluetoimistojen alueilla. Eniten ilveskanta on pienentynyt kuudella Suomen riistakeskuksen alueista: Pohjois-Karjalassa, Pohjois-Savossa, Kainuussa Keski-Suomessa, Varsinais-Suomessa sekä Pohjanmaalla. (Taulukko 1).

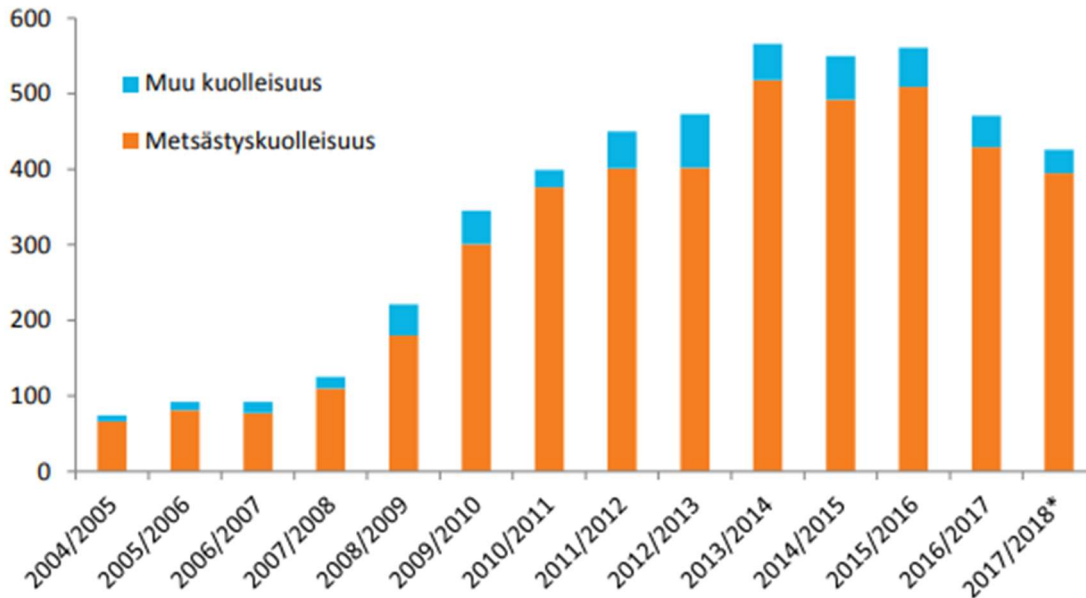
Aikaisemmin Itäisen ja Läntisen aluejaon perusteena oli merkittävä ero ilvespopulaatioiden kehitysvaiheessa (lännessä levittäytymisvaiheessa ollut kanta) ja kannan rakenteessa (lännessä nuoremmat ikäluokat runsaampana), mutta nyt erot näyttävät merkittävästi tasoittuneen, ja vuonna 2017 arveltiin Itäisellä alueella olleen yhtä paljon pentueita kuin Läntisellä alueella (Luke: kanta-arvio 2017). Vuonna 2017 Itäisellä alueella havaittiin noin 40 pentuetta enemmän kuin Läntisellä.

Kuva 5. Ilvespentuehavainnot ajalta 1.9.17–28.2.18: koko Suomi. Pentuehavainnossa on havaittu vähintään yksi aikuinen ja vähintään yksi alle vuoden ikäinen pentu. Harmaalla pallolla havainnot, jossa tallennetut etutassun leveysmitat eivät vastaa vuodenaikaan liittyviä tavanomaisia tassun mittoja tai mitat puuttuvat kokonaan. Kartta Luke.

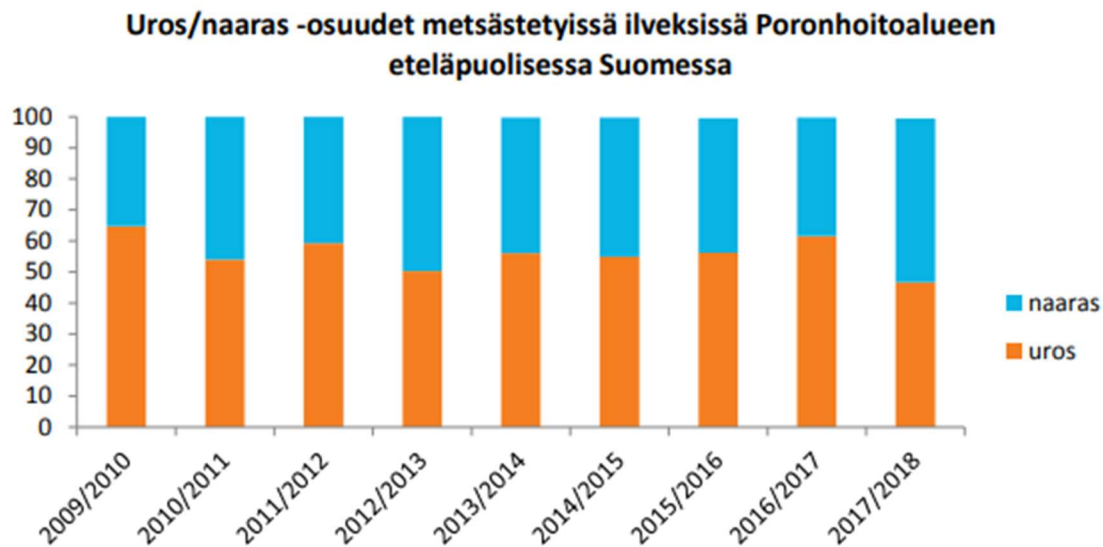
Ilvesten metsätystyökuolleisuus ja muu tunnettu kuolleisuus

Ilveksen merkittävin kuolinsyy Suomessa on metsästys (Kuva 6). Toiseksi tärkein on *muu kuolleisuus*-luokkaan menevä liikennekuolleisuus. Luontainen kuolleisuus on melko vähäistä, vaikkakin vain pieni osa siitä tulee tietoon.

Kuva 6. Ilvesten tilastoitu kuolleisuus metsästysvuosittain 2004/2005–2017/2018, jaoteltuna metsästyskuolleisuuteen ja muuhun kuolleisuuteen. Metsästyskuolleisuuteen lasketaan mukaan sekä vahinkoperusteinen että kannanhoidollinen poikkeuslupametsästys. Muuhun kuolleisuuteen lasketaan mukaan poliisin määräyksin lopetetut, liikenteessä kuolleet ja luontaisista syistä kuolleet ilvekset. Lähteet: Suomen riistakeskus, Evira, Luke.
* Metsästysvuosi 2017/2018 jatkuu 31.7.2018 asti.

Naaraiden osuudet metsästyssaaliissa ovat vaihdelleet tyypillisesti 40–50 % välillä viime vuosina, mutta metsästysvuonna 2017/2018 osuus on kohonnut lähelle 60 % (Kuva 7). Metsästyksen vaikutus pentueiden määrään riippuu etupäässä siitä, miten suuri osuus metsästetyistä naaraista on lisääntymisikäisiä tai lisääntyneitä naaraista. Kokonaiskiintiöiden kasvaessa saalisaineistossa näkyy selkeä muutos osuuksissa. Lisääntymisikäisten naaraiden osuus on noussut 30–40 %:sta lähelle 60 %:a kaikista metsästetyistä naaraista (Kuva 8). Tällaisella saalisrakenteella on sekä lyhyellä että pitkällä viiveellä näkyvä vaikutus pentueiden määrään tuleville vuosille. Lyhyellä viiveellä näkyy metsästettyjen lisääntyneiden yksilöiden poistuminen populaatiosta. Pitkäaikaisen havainnointiaineiston perusteella metsästysverotuksen vaikutus ilveskantaan näkyy erimittaisilla viiveillä. Yhtenä syynä on viive havainnoinnissa ja toisena syynä se, että metsästys on käynnissä yhtä aikaa havaintoaineiston kertymisen kanssa, eikä metsästettyjä lisääntyneitä naaraista vähennetä arvioiduista pentueluvuista. Biologinen viive seuraa alle nuorten yksilöiden poistumisesta siten, että vaikutus voi olla havaittavissa vasta, kun kyseiset yksilöt olisivat tulleet lisääntymisikään.

* metsästysvuosi 2017/2018 jatkuu 31.7.2018 asti.

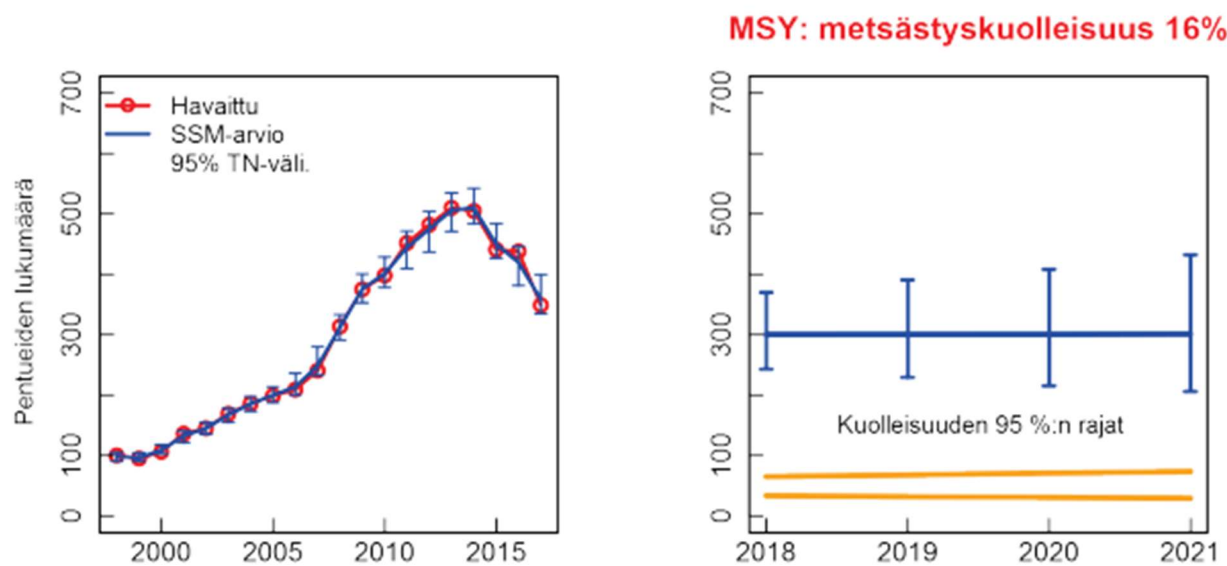
Kuva 7. Urosten ja naaraiden osuudet kokonaismetsästysaaliissa metsästysvuosittain 2009/2010–2017/2018 Poronhoitoalueen eteläpuolisessa Suomessa. Lähde: Suomen riistakeskus ja Luke.

Kuva 8. Lisääntyneiden naaraiden prosenttiaalinen osuus kaikista metsästetyistä naaraista metsästysvuosittain 2004/2005–2017/2018. Poronhoitoalueen näytteet eivät ole mukana tässä vertailussa. Lähde Luke.

Populaatiomallin ja ennustemallin tulokset aikajaksolta 1998–2018

Mikäli populaatioon ei kohdistu kuolleisuutta, populaation luonnollinen kasvukerroin ($\exp(\alpha KASVU)$) kasvattaa ilvespopulaatiota noin 20 % vuodessa. Populaation toteutunut kasvu pysähtyy, kun poistettava kiintiö on yhtä suuri kuin luontainen kasvu. Tästä voidaan johtaa suurin mahdollinen vuotuinen poistettujen yksilöiden osuus, jolla populaatio todennäköisimmin pysyy vakaana eli maksimiverotus (MSY, engl. maximum sustainable yield). Maksimiverotusosuudeksi malli tuotti 16 % arvioidusta kannasta (Kuva 10, Taulukko 2).

Kuva 9. Populaatiomallin ja ennustemallin tulokset 1998-2018. Vasemmalla: Populaatiomallin mukaan laskettu populaatiokoko (pylväät: 95 %:n todennäköisyysvälit) ja havaittujen pentueiden lukumäärä. Oikealla: Ennustettu populaatiokehitys todennäköisyysväleineen ja metsästettyjen naaraiden lukumäärien 95 %:n ylä- ja alarajat. Oikeanpuoleisessa kuvassa ennuste perustuu maksimaaliseen sallittuun metsästysmäärään 16 % kannasta, jotta populaatio odotusarvoisesti pysyy vakiona.

Taulukko 2. Mallin (SSM) tärkeimpien parametrien posteriori-jakaumat.

Tekijä (SSM)	Keskiarvo	Keskihajonta	Alaraja 2.5 %	Yläraja 97.5 %
α_{KASVU}	0,17	0,020	0,161	0,212
Kasvukerroin	1,19	0,023	1,175	1,236
1-MSY	0,84	0,017	0,830	0,877

Tarkastelemalla mennyttä populaatiokehitystä, ilveskannalle on voitu laskea populaation toteutunut kasvu ja arvioidulle populaatiolle 95 % todennäköisyysväli. 95 % todennäköisyysvälien mukaisesti Poronhoitoalueen eteläpuolisessa Suomessa erillisten ilvespentueiden määrä asettui vuonna 2017 välille 349–369 ilvespentuetta (todennäköisimmin 356 pentuetta).

Ennustettaessa populaation kokoa neljän vuoden päähän (vuoteen 2021) voimme käyttää lähtökohtana mallin tuottamia populaatiokoon arvioita (Kuva 9: 95 % todennäköisyysvälit). Ennustamiseen liittyy kuitenkin epävarmuutta, jonka suuruutta pyrimme mallinnuksen avulla määrittämään. ”Keskihajonta”-sarakkeen luvut ilmaisevat, kuinka luotettava arviomme populaation koosta on. Tämän jakauman perusteella voidaan laskea, mille välille todellinen populaatiokoko 95 %:n todennäköisyydellä sijoittuu. Todennäköisyysjakaumasta voidaan lisäksi laskea todennäköisyyksiä eri tapahtumille. Mallin perusteella voidaan esimerkiksi ennustaa, mikä on odotettavissa oleva metsästettyjen (lisääntymisikäisten) naaraiden määrä vuonna 2021.

Taulukko 3. Ennustettu populaation koko ja hajontaluvut sekä metsästettävien naaraiden lukumäärien 95 % todennäköisyysväli SSM-mallin mukaan neljän vuoden kuluttua vuonna 2021 (vuodesta 2017). Eri metsästys-verotusskenaarioille on laskettu todennäköisyydet (Tn), että populaatio kasvaa yli 600 tai laskee alle 300 pentueen vuoteen 2021.

Verotus	Keskiarvo- populaatio v. 2021	Keski- hajonta	Alaraja 2.5 %	Yläraja 97.5 %	Tn% (pop>600)	Tn% (pop<300)	Mets. alaraja 2.5 %	Mets. yläraja 97.5 %
10 %	376	76	246	542	1	14	25	54
16 %	306	56	206	432	0	47	43	73
20 %	265	51	175	377	0	78	35	75

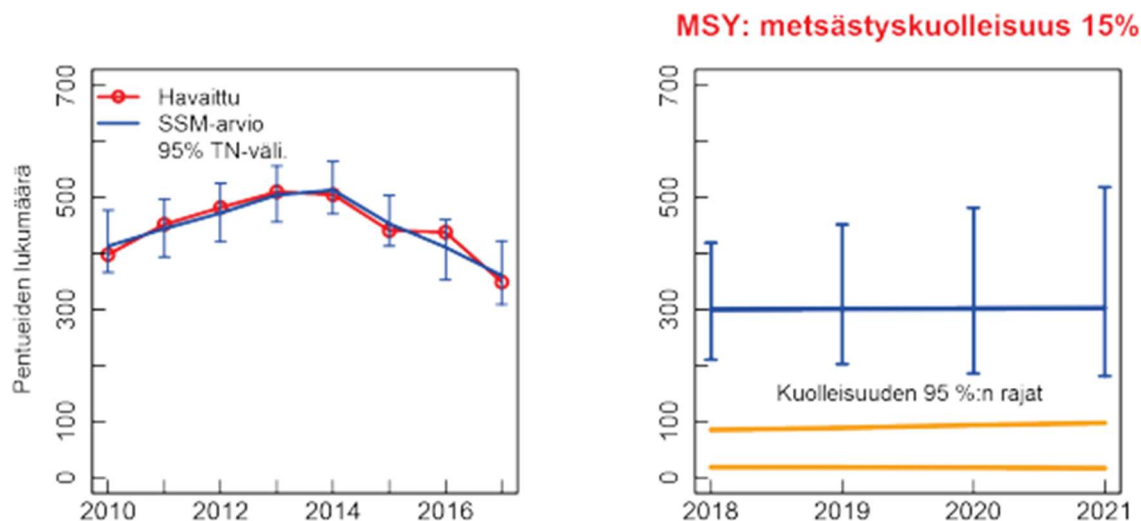
16 %: "vakaa populaatio"

10 %: "kasvava populaatio"

20 %: "pienenevä populaatio"

Vakaan kehityksen ennustemallissa vuosien 2018–2021 sallitun metsästyksen 95 %:n ylä- ja alarajat ovat 43–73 lisääntyvää naarasta metsästyskautta kohti (Taulukko 3). 10 %:n vuotuisella metsästyksellä kanta kasvaisi 1 %:n todennäköisyydellä yli 600 pentueen vuoteen 2021 mennessä. Vastaavasti 20 %:n verotuksella populaatio pienentyisi 78 %:n todennäköisyydellä alle 300 pentueen.

Monille eläinlajeille on tyypillistä, että populaation kasvukerroin on erilainen populaation kasvu- ja laskuvaiheissa. Koska ilveskannassa on aikaisemman voimakkaamman kasvuvaiheen jälkeen ollut vuodesta 2014 alkaen selkeä laskusuuntaus, päätettiin populaatiomalli ajaa vertailun vuoksi aikasempaa lyhyemmällä aikasarjalla. Kahdeksan vuoden aikasarjalla populaation kestävä verotuksen prosentti laski verrattuna pidempään malliin. Nykyisillä populaatiotiheyksillä, joiden vallitessa tiheydestä riippuvaa populaation kasvukertoimen säätelymekanismia emme olettaneet merkitykselliseksi, mallin tuottamaa 15 %:n arviota maksimimetsästyksistä voitaneen soveltaa laskusuuntaisessa populaatiossa kannan säilyttämiseksi vakaana, edellyttäen että naarasverotus pysyy sille asetetuissa 95 % luottamusrajojen sisällä.

Kuva 10. Vasemmalla: Populaatiomallin mukaan laskettu populaatiokoko (pylväät: 95 %:n todennäköisyysväli) ja havaittujen pentueiden lukumäärä. Oikealla: ennustettu populaatiokehitys todennäköisyysväleineen ja metsästettyjen naaraiden lukumäärien 95 %:n ylä- ja alarajat. Ennuste perustuu maksimaaliseen sallittuun metsästysmäärään 15 % kannasta (ks. teksti MSY), jotta populaatio odotusarvoisesti pysyy vakiona.

3 Suurimmat sallitut saalismäärät ja muut rajoitukset metsästysvuodelle 2018–2019

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa esitetään suurimmat sallitut saalismäärät ilvekselle sekä eräitä aluerajoituksia.

Suurimmat sallitut saalismäärät

Maa- ja metsätalousministeriön tavoitteena on ollut asetuksen mukaisella suurimman sallitun saalismäärän mitoituksella rajoittaa kannan kasvua. Käytännössä on pyritty hakemaan verotusmäärää, jolla ilveskanta pyritään pitämään suurin piirtein nykyisen suuruisena. Luonnonvarakeskuksen (Luke) arvion mukaan vuotta vanhempia ilveksiä ennen metsästysvuotta 2018–2019 on noin 1865–1990, josta poronhoitoalueella on 50–75. Poronhoitoalueella havainnoitsijaverkosto on edelleen harva ja pentuehavaintojen määrä pieni. Ilvesten vähimmäiskannan koko on laskenut (laskua 21 %) edelliseen arvioon verrattuna (2 355–2 495). Vuonna 2017 arvioidaan havaitun 332–375 erillistä pentuetta, mikä on vähemmän kuin vuonna 2016 (434–469). Eniten ilveskanta on pienentynyt kuudella Suomen riistakeskuksen alueista: Pohjois-Karjalassa, Pohjois-Savossa, Kainuussa Keski-Suomessa, Varsinais-Suomessa sekä Pohjanmaalla. Monin paikoin Suomea ilveskannan lasku on ollut loivaa tai kanta on pysynyt lähes edellisen vuoden tasolla. Edellisvuoteen verrattuna kanta ei ole kasvanut millään alueella. Arvio ei pidä sisällään keväällä syntyvien pentujen määrää.

Asetuksessa esitetään asetuksen voimassaoloajalle kannanhoidollisen metsästyksen suurimmaksi sallituksi saalismääräksi 205 ilvesyksilöä muun Suomen kannanhoidoalueelle. Määrä tarkoittaa muun Suomen kannanhoidoalueella, jossa lähes 97 % ilveksistä sijaitsee, noin 11 % verotusta muun Suomen kanta-arvion keskiarvosta laskettuna $((1815+1915)/2 \cdot 0,10=187)$. Toteutunut poikkeusluvun (kannanhoidolliset ja vahinkoperusteiset) tapahtunut metsästysverotus on koko maassa yhdeksänä edeltävänä metsästysvuonna ollut 301 yksilöä (2009/2010), 374 yks. (2010/2011), 401 yks. (2011/2012), 402 yks. (2012/2013), 518 yks. (2013/2014), 477 yks. (2014/2015), 486 yks. (2015/2016), 429 yks. (2016/2017) sekä 396 yks. (2017/2018).

Edelleenkin ei ole tarpeen rajoittaa ns. vahinkokiintiötä vaan Suomen riistakeskus voi myöntää näitä poikkeuslupia tarpeen mukaan luontodirektiivin kriteereiden ja edellytysten täytyttyä. Todennäköistä on, että näitä erityisen merkittäviä vahinkoja tai vahingonuhkaa aiheuttavien yksilöiden poistamisia tullaan tarvitsemaan ainakin kannanhoidollisen metsästyskauden ulkopuolella ja poronhoitoalueella. Suomen riistakeskukselle hakemuksia tuli metsästysvuonna 2017–2018 28 kappaletta, jossa haettiin lupaa ilveksen poistamiseen. Hakemukset olivat kaikki poronhoitoalueelle. Suomen riistakeskus myönsi luvat 27 ilvekselle, mutta saaliiksi saatiin vain 8 yksilöä.

Taulukko 2. Metsästysvuoden 2017–2018 kannanhoidollisen metsästyksen toteutuminen.

	Lupia haettu	Myönnetty	Saalis	Lupien käyttöaste
<i>Poronhoitoalue</i>	39	20	14	70,0%
<i>Muu Suomi</i>	1047	404	374	92,6%
Yhteensä	1086	424	388	91,5%

Selvennyksenä on todettava edellä mainituista suurimmista sallituista saalismääristä, että metsästyslain 41 a §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisia poikkeuslupia ei ole kuitenkaan tarkoitus lukea 1 §:ssä säädettyyn suurimpaan saalismäärään. Vaikka asetuksella tarkoitettaneen otsikon mukaisesti poikkeusluvilla sallittavaa *metsästystä*, myönnetään myös tutkimusperusteiset poikkeusluvut 41 a §:n perusteella. Lähtökohtaisesti tutkimusluvilla pyydetty eläin lähes poikkeuksetta kuitenkin vapautetaan merkitsemisen tai GSM/GPS-pannan

asettamisen jälkeen elävänä takaisin luontoon, joten ei ole syytä vähentää näitä poikkeusluvilla metsästettävien yksilöiden suurimmasta sallitusta saalismäärästä.

Ilvesten metsästys poikkeusluvin (vahinkoperusteisin ja kannanhoidollisin) on käytännössä ainoa keino vähentää ilveksen aiheuttamia porovahinkoja. Ilveksen aiheuttamat vahingot näyttäisivät olevan laskussa vastaavaan ajankohtaan nähden.

Taulukko 3. Suurpetojen aiheuttamien porovahinkojen lukumäärä.

	2017*	2018*	muutos kpl	muutos %
AHMA	2613	2207	-406	-16 %
ILVES	632	391	-241	-38 %
KARHU	747	517	-230	-31 %
SUSI	278	70	-208	-75 %
Yhteensä	3436	3185	-251	-7 %

Taulukko 4. Ilveksen aiheuttamat porovahingot 2017 ja 2018 syyskuussa (Vuosien *2017 ja *2018 kertymä ajettu Riistavahinkorekisteristä 1.1.-6.9. tietojen perusteella):

ILVES	kpl
2010	590
2011	550
2012	703
2013	867
2014	589
2015	572
2016	647
2017	754
2018*	391

Myös ilveksen osalta on usein esitetty ratkaisuksi siirtymistä reviiripohjaiseen korvausjärjestelmään. Korvausjärjestelmän muuttaminen ei ratkaise vahinkoihin eikä etenkin petovahinkokorvausmäärärahoihin liittyvää ongelmaa, sillä jo nykyisen järjestelmän kohdalla on suuria vaikeuksia maksaa korvauksia täysimääräisenä vahingonkärsijöille. Vuoden 2017 petovahinkoja jouduttiin leikkaamaan noin 3 miljoonaa euroa (26%).

Ruotsissa on käytössä korvausjärjestelmä, jossa suurpetojen aiheuttamien vahinkojen korvaus maksetaan alueella elävien ja lisääntyvien suurpetojen määrän ja poikastuoton mukaan. On arvioitu, että Ruotsin poronhoitoalueella olisi 6–7 kertaa enemmän ilveksiä, kahdeksan kertaa enemmän ahmoja, ainakin kaksi kertaa enemmän karhuja ja hieman vähemmän susia kuin Suomen poronhoitoalueella. Suurpetojen kannanarviointimenetelmät tosin poikkeavat Suomessa ja Ruotsissa. Ruotsi maksaa kuitenkin petokorvauksia yhteensä vain 10 miljoonaa euroa, josta 6 miljoonaa euroa on porovahinkoja ja 4 miljoonaa muita vahinkoja. Ruotsin viranomaisten mukaan heillä on suuria vaikeuksia saada rahoitusta kasaan korvauksien maksamiseksi eikä järjestelmä korvaa esimerkiksi karhun aiheuttamaa vasahävikkiä kuin noin 5 %:n verran. On myös arvioitu, että Ruotsin suurpetojen aiheuttamat porovahingot olisivat noin nelinkertaiset Suomeen verrattuna. Vertailun vuoksi Suomen vuoden 2017 toistaiseksi suurimmat suurpetojen aiheuttamat porovahingot olivat noin 11,8 miljoonaa euroa, josta vajaa 15 % on ilveksen aiheuttamia.

Huomattava on myös, että reviiripohjaiseen korvausjärjestelmään siirtyminen ei ole pelkästään kansallisesti ratkaistavissa. Porovahinkojen korvausjärjestelmän oikeusperusta on yhteisiä markkinajärjestelyjä koskevan asetuksen (Single CMO Regulation) artikla 182(1). Komissio on hyväksynyt sen täytäntöönpanopäätöksellä (31.3.2016, C(2016) 1752 final) porojen ja porotuotteiden tuotantoon ja kaupan pitämiseen Suomessa myönnettävien kansallisten tukien sallimisesta. Komission päätöksessä suurpetojen porotaloudelle aiheuttamien vahinkojen korvaamisen maksuvaltuus on enintään 10 miljoonaa euroa. Tähän mennessä korvauksia on leikattu vuoden 2016 porovahingoista 4 % sillä maksuvaltuus olisi muutoin ylittynyt. Vuoden 2017 petovahinkoihin tehty 26 % leikkaus kaikkiin vahingonkorvauksiin johtui puolestaan siitä, että valtion talousarviossa ei ollut riittävästi määrärahoja täysimääräiseen korvaamiseen edes komission maksukattoon saakka.

Reviiripohjaiseen korvausjärjestelmään siirtyminen tai edes nykyisen korvausjärjestelmän muuttaminen edellyttää komission maatalouspääosaston hyväksyntää. Maa- ja metsätalousministeriöllä ei ole suunnitelmia siirtä reviiripohjaiseen korvausjärjestelmään.

Lisäksi ilves aiheuttaa jonkin verran vahinkoa turkistarhaukselle, karja- ja lammastaloudelle sekä myös metsästyskoirille metsästystilanteessa. Ongelmaksi ei aina katsota pelkästään ilveksen aiheuttamia vahinkoja, vaan myös sen aiheuttamaa haittaa ja harmia, jotka koituvat vahinkojen ennaltaehkäisystä. Ajoittain ilveksiä tulee asutukseen ja pihapiireihin ja jotkut yksilöt voivat joko sairauden aiheuttaman nälkiintymisen tai oppimisen kautta toistuvasti hakea ravintoa pihapiireistä. Myös nuoret vaeltavat ilvesyksilöt saattavat vierailla pihapiireissä helppoa ravintoa, kuten kotikissoja, ja piharusakoita saalistamassa. Vaikka vierailut eivät johtaisi varsinaisiin vahinkoihin, ne aiheuttavat alueella yleensä vaatimuksia pihailvesten poistamiseksi. Ihmisten sietokykyä voidaan lisätä ja samalla ilvesvastaisuutta vähentää sallimalla kannanhoidollinen metsästys, joka samalla lisää ilveksen arvostusta arvokkaana riistaeläimenä.

Alueelliset rajoitukset

Asetuksessa asetetaan alueellisia rajoituksia kannanhoidolliseen metsästykseseen ilveskannan hoitosuunnitelman eri kannanhoitoalueita koskevien tavoitteiden johdosta. Asetuksen verotusprosentti on seuraava: muun Suomen kannanhoitoalueella sallitaan noin 11 % verotus, joka tarkoittaa 205 ilvestä. Lupia tulee kohdentaa ilveksen tihentymäalueille. Alueilla, jossa ilveksiä on tiheydeltään harvassa verrattuna maapinta-alaan, ei ilveskantaa ole syytä verottaa voimakkaasti.

Poronhoitoalueella ilveskanta on harva, havaintoaineisto alueellisesti huonosti kattavaa ja siellä esiintyy vain noin 3 % Suomen arvioidusta ilveskannasta. Verotus perustuisi siellä porovahinkojen mahdollisimman tehokkaaseen vähentämiseen. Poronhoitoalueen ilveksen porotalouselinkeinolle aiheuttamat vahingot ovat edelleen huomattavat ja vuonna 2017 ilveksen tappamia poroja löydettiin 754 kappaletta ja laskennallinen vahinko oli noin 1,72 miljoonaa euroa. Määrä on kuitenkin vähemmän kuin huippuvuotena 2013, jolloin ilveksen tappamia poroja löytyi 872. Alkuvuoden (1.1-6.9) alustavat tulokset näyttäisivät 38 % laskua porovahingoissa vastaavaan ajankohtaan nähden (taulukko 2).

Poronhoitoalueelle ei aseteta kiintiötä edellisvuoden tapaan. Suomen riistakeskus on silti velvollinen varmistamaan myöntäessään poikkeuslupia poronhoitoalueelle, että päätös on luontodirektiivin sekä kansallisten metsästystä koskevien säännösten mukainen.⁶ Toisin sanoen Suomen riistakeskuksen tulee tapauskohtaisesti harkita myös poronhoitoalueen osalta ennen päätöksen tekemistä vielä erikseen, onko muuta tyydyttävää ratkaisua ja haittaako metsästys suotuisan suojelutason säilyttämistä. Harkintavaltaa rajaavat myös EU:n luontodirektiivissä (92/43/ETY) mainitut myöntämisperusteet ja niiden tulkintasisältö, mikä on muotoutunut Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisujen sekä luontodirektiivin tiukkaa suojelua koskevan ohjeasiakirjan kautta.

⁶ KHO:n päätös 10.6.2009, taltionro 1499, dnro 881/1/08.

Erityistä

Kannan kasvun tahtaminen ja tihentymien purkaminen ollut tavoitteena viime vuosien tavoitteena ja niissä on onnistuttu. Toisaalta leudot talvet helpottaneet pienten hirvieläimien ja ilveksen välisestä suhteesta käytävää keskustelua ja pienten sorkkaeläinten kannat ovat kasvussa. Lausunnolla olleessa päivitetystä hoitosuunnitelmaluonnoksessa linjataan, että ilveskannan kääntynyt laskuun, on kannanhoidon ensisijaisena tavoitteena löytää oikea verotusmäärä, jolla kannanlasku saadaan tasoittumaan ja ilveskanta vakiintumaan tasolle jolla sen aiheuttamat ongelmat eivät nouse yli paikallisyhteisöjen sietokyvyn. Metsästystä tulee kuitenkin suunnata alueille, joilla kanta on tiheämpi ja joissa ilveskanta on lähes vakaa verrattuna edellisiin vuosiin.

Luonnonvarakeskuksen kannan seurannan ja sitä tukevan tutkimustyön perusteella suurpedot ovat potentiaalisin metsäpeuralle heikon vasatuoton ja kuolevuutta aiheuttava ensisijainen tekijä. Luonnonvarakeskuksen metsäpeurojen vasaseurannat osoittavat, että panta-aineistosta vain kolmasosa syntyneistä oli elo-syyskuussa enää hengissä. Lisäksi suurpedot aiheuttavat hävikkiä aikuisille metsäpeuroille, joiden kuolinsyistä noin 60 % on määritetty suurpetojen osalle (55 kuollutta ja löydettyä pantapeuraa vuosina 2009–2015). Metsäpeura-alueilla ilveskannat ovat voimakkaassa laskussa, joten enää ei ole perusteltua suunnata kovin voimallista verotusta niille alueille. Huomiota tulee kiinnittää edelleen alueisiin, jonne metsäpeuroja on suunniteltu siirrettävän osana Metsäpeura Life -hanketta. Poronhoitoalueen ilvesvahingot ovat edelleen suuret, joten lupien kohdentaminen myös muualla poronhoitoalueen eteläpuolella saattaa vähentää nuorien yksilöiden siirtymistä poronhoitoalueelle ja näin vähentää porovahinkoja.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että Suomen riistakeskuksen tulee harkita ennen poikkeuslupapäätöksen tekemistä vielä erikseen, onko alueittain muuta tyydyttävää ratkaisua ja haittaako metsästys suotuisan suojelutason säilyttämistä. Suomen riistakeskuksen tulee selvittää metsästyslaissa säädetyistä poikkeusluvista annetun valtioneuvoston asetuksen nojalla metsästyslain 41 a §:n 1-3 kohdan tapauksissa (ns. vahinkoperusteiset poikkeusluvut) poikkeuslupan kohteena olevan riistaeläinlajin kannan tai kannan tilan haetulla poikkeuslupa-alueella, yksilön käyttäytymisen haetulla poikkeuslupa-alueella, tarvittaessa mm. viranomaisten tiedot, jotka liittyvät poikkeuslupan hakuperusteeseen sekä toimenpiteet, jotka poikkeuslupan sijasta voitaisiin toteuttaa. Tämä Suomen riistakeskuksen täytyy todentaa erikseen jokaisen lupahakemuksen kohdalla sekä lisäksi dokumentoida tarkasti poikkeuslupapäätökseen kaikki luontodirektiivin 16 artiklan 3 kohdassa mainitut yksityiskohtaiset muotovaatimukset, jotka on todettu jotta luontodirektiivin jäsenvaltioille asettamat velvoitteet raportoinnista voidaan täyttää.

4 Esityksen vaikutukset

Esitys pohjautuu Luonnonvarakeskuksen laatimaan populaatiomalliin, joka tuottaa ennusteen ilveskannan kehityksestä vuoteen 2021 saakka havaitun kannankehityksen ja verotusmäärien perusteella. Nyt käytetty malli tarjoaa hyvät lähtökohdat arvioida Suomen ilvesten kannankehityksen viimeisen viidentoista vuoden aikaisia vaihteita analyttisesti.

Tavoitteena on, että ilveskanta koko maan mittakaavassa säilyy elinvoimaisena, ilveksen läsnäolosta aiheutuvat haitat minimoidaan ja ilveskanta pidetään ihmisarkana. Alueelliset riistanneuvostot ovat kuitenkin raportoineet suurpetojen tilannekatsauksessa, että kaikilla alueilla ilvesten ihmisarkuuden säilyttämisessä ei ole onnistuttu ja vaikka kanta on tasoittunut, edelleen on tihentymiä. Muun Suomen alueella kannanhoidollisella metsästyksellä pyritään kannan laskun hallittuun tasaamiseen, mutta edelleen tihentymistä johtuvien sosiaalisten ongelmien lieventämiseen. Lisäntymisiässä oleviin naaraisiin kohdistuva verotus tulisi pitää maltillisena.

Vaikka aikuiskuolleisuuden aiheuttajana aineistot osoittavat muiden suurpetojen (erityisesti susi ja karhu) olevan ilvestä merkittävämmässä roolissa, esitys voi jonkin verran parantaa metsäpeuran vasatuottoa ja vähentää kuolleisuutta, kun ilveslupia kohdennetaan metsäpeurojen hyville vasonta-alueille Kainuussa. Kannanhoidollisen metsästyksen lisäksi vahinkoperusteisella pyynnillä, jota ei ole erikseen tällä asetuksella rajattu, voidaan

vaikuttaa ihmisten sietokyvyn kasvattamiseen ja sen käyttö vähentää myös merkittävistä vahingoista maksettavia korvauksia.

Populaatiomalli koskee vain poronhoitoalueen ulkopuolella olevaa muun Suomen kannanhoitoaluetta. Poronhoitoalueelle se ei sovellu. Poronhoitoalueella pyritään edelleen ensisijaisesti vähentämään ilveksen aiheuttamia erityisen merkittäviä vahinkoja myös kannanhoidollisella metsästyksellä, mutta kiintiön asettaminen ei ole tarpeellista.

Kannanhoidollisen metsästyksen lisäksi vahinkoperusteisilla luvilla tapahtuva pyynti saattaa vähentää myös merkittävistä vahingoista maksettavia korvauksia, ellei kohteen suojaaminen akuutissa tilanteessa ole mahdollista (muu tyydyttävä ratkaisu). Esimerkiksi vuonna 2013 vain muutama ilvesyksilö aiheutti muutamille turkistarhoille yhteensä yli 200 000 euron vahingot ja kymmenkertaisti aiempaan nähden ilvesten aiheuttamat kotieläinvahingot.

Luontodirektiivin lajiraportoinnissa jaksolla 2006–2012 ilveksen arvioidaan levinneisyytensä ja populaatiokoon perusteella olevan suotuisan suojelun tasolla. Koska vain tulevaa metsästysvuotta koskevan asetuksen taustalla olevaa mallia päivitetään vuosittain, toteutuneen verotuksen vaikutusta voidaan seurata ja tarvittaessa verotusprosenttia voidaan muuttaa. Muutoksia kannan koossa onkin syytä tarkastella usean vuoden ajanjaksoina, koska yksittäisen vuoden metsästysverotuksen kokonaisvaikutus ilveskannan kehitykseen riippuu sitä edeltäneiden vuosien ja välittömästi seuraavien vuosien metsästysverotuksen määrästä. Ilveskannan kehitykseen vaikuttavat myös monet vaikeasti ennakoitavat muut tekijät, kuten muutokset saaliseläinkantojen koossa, ilvesten luontaisessa kuolevuudessa, elinympäristön laadussa ja sääolosuhteissa. Enimmäismäärät eivät yksittäisen metsästyskauden tasolla vaaranna Suomen ilveskannan elinvoimaisuutta poronhoitoalueen ulkopuolilla kannanhoitoalueella.

Kannan elinvoimaisuus tai suotuisan suojelun taso eivät kuitenkaan ole uhattuina. Viimeisimmässä uhanalaisuustarkastelussa (2015) ilves muuttui uhanalaisesta silmälläpidettäväksi⁷.

Poronhoitoalueella kiintiöstä luopuminen on luonut Suomen riistakeskukselle aiempaa enemmän joustoa vahinkotilanteen mukaan etenkin niissä tilanteissa, jossa vahinkoperusteisten lupien käyttö on ollut ongelmallista vahinkoa aiheuttavan yksilön kohdentamisvaikeuksien takia etenkin sulan maan aikana. Myös pidentynyt metsästysaika mahdollistaa ilveskannan tehokkaamman säätelyn ja vahinkojen vähentämisen, mikäli keliolosuhteet ovat pyynnin kannalta otolliset. Maa- ja metsätalousministeriöllä ei ole lakiin perustuvaa velvollisuutta antaa kiintiöasetusta, vaan metsästyslain 41 §:n 5 momentissa todetaan, että poikkeuslupien vuotuista saaliin määrää *voidaan* rajoittaa. Kiintiö itsessään ei johda yhdenkään ilveksen tappamiseen, vaan on eräänlainen ylimääräinen turva, että vaikka kiintiö täytyisi, ei suotuisaa suojelutasoa vaaranneta. KHO on tämän todennut päätöksessään (10.9.2006, taltionro 1499) seuraavasti: poikkeusluvasta päättävä taho [nyk. Suomen riistakeskus] on velvollinen varmistamaan, että kukin päätös on luontodirektiivin ja kansallisten säädösten mukainen, niin että kulloinkin kysymyksessä oleva metsästys ei vaaranna suotuisaa suojelutasoa ja että muuta tyydyttävää ratkaisua ei ole. Ministeriön kiintiö turvaa omalta osaltaan säätelyn mukaista harkintaa. Asiaa käsiteltiin myös Euroopan yhteisöjen Suomen susien metsästystä koskevassa ratkaisussa (C-342/05), jossa todettiin, että tämä raja, joka vahvistetaan sen yksilöiden määrän perusteella, joka voidaan biologisesti poistaa kyseistä lajia vaarantamatta, muodostaa vain kehyksen, jonka puitteissa voidaan myöntää pyyntilupia, kun luontodirektiivin 16 artiklan 1 kohdan mukaiset edellytykset lisäksi täyttyvät.

Myös Luonnonvarakeskus on todennut, että poronhoitoalueen ongelmat ovat alueen suuri pinta-ala, petoyhdysmiesverkoston harvuus ja pentuehavaintojen pieni määrä. Näin ollen maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että verotuksen pohjana toimii kiintiötä paremmin alueen ilveksen aiheuttamisen porovahinkojen kehitys, jota voidaan seurata lähes reaaliaikaisesti Riistavahinkorekisterin kautta. Kiintiön asettaminen on tässä mielessä tarpeetonta, kun otetaan vielä huomioon, että vain noin 3 % ilveskannasta esiintyy poronhoitoalueella.

⁷ https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/159434/Suomen_nisakkaiden_uhanalaisuus_2015.pdf?sequence=3

Muun Suomen kannanhoitoalueen jakamista verotussuunnittelussa kahtia itäiseen ja läntiseen osa-alueeseen ei ole syytä säilyttää, koska tutkimuksissa ei ole enää havaittu ilveskannan kehitysvauhdissa ja -suunnissa eroja eri osissa Suomea.

5 Asian valmistelu

Maa- ja metsätalousministeriössä on valmisteltu virkатыönä ehdotus maa- ja metsätalousministeriön asetukseksi poikkeusluvalla sallittavasta ilveksen metsästyksestä metsästysvuonna 2018–2019. Siinä asetetaan suurin sallittu saalismäärä ja rajataan alue, jossa poikkeuslupaharkintaa voidaan Suomen riistakeskuksen toimesta tehdä.

Esitysluonnoksesta pyydettiin lausuntoja seuraavilta tahoilta: ympäristöministeriö, sisäministeriön poliisi-osasto, Rajavartiolaitos, Luonnonvarakeskus (Luke), Suomen riistakeskus, Suomen ympäristökeskus (SYKE), Metsähallitus, Paliskuntain yhdistys, Saamelaiskäräjät, Maa- ja metsätaloustuottajien Keskusliitto (MTK), Svenska lantbruksproducenternas centralförbund (SLC), Suomen Luonnonsuojeluliitto, WWF Suomi, Suomen Metsästäjäläiitto ry ja Natur och Miljö r.f. sekä Luonnonsuojeluliitto Tapiola.

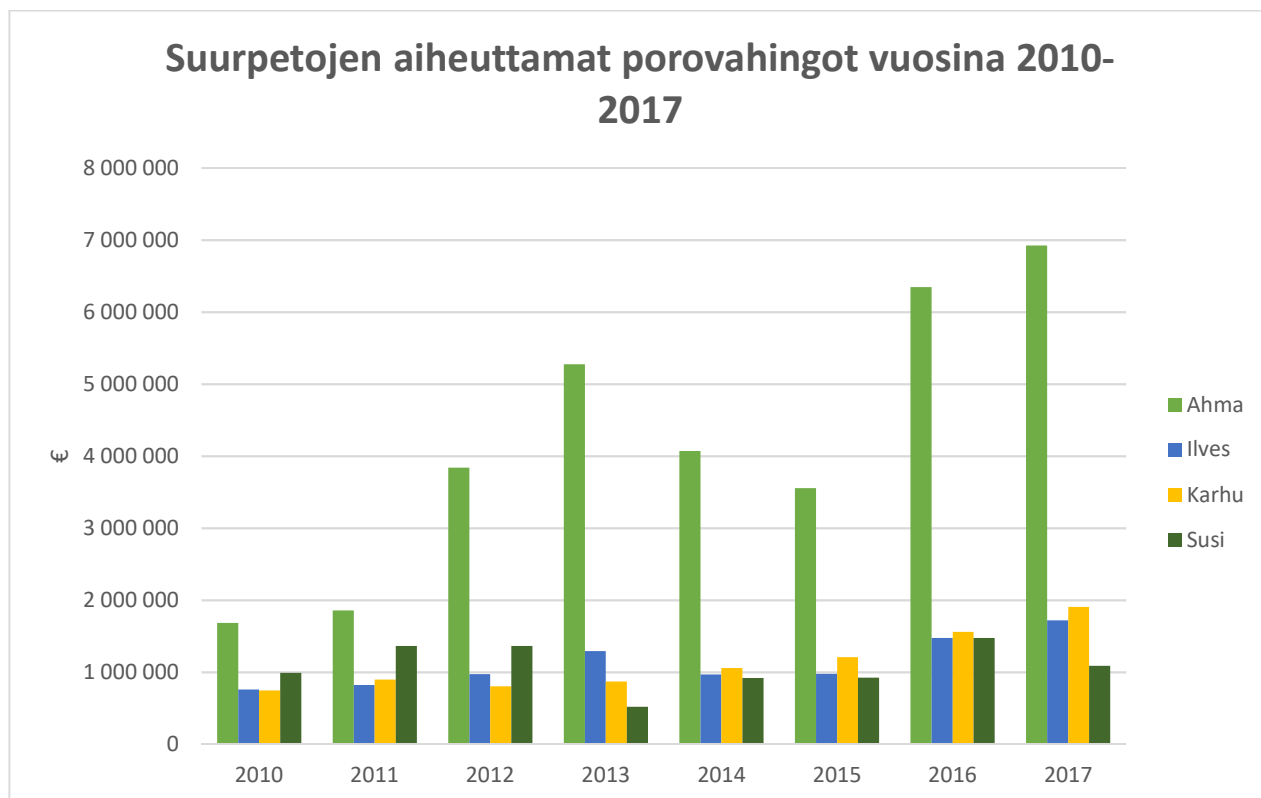
Lausuntoja annettiin yhteensä xx.

Lausunnoissa todettiin muutoin mm. seuraavaa:

6 Voimaantulo

Maa- ja metsätalousministeriön asetus ehdotetaan tulevaksi voimaan xx.10.2018.

LIITE: Kuvat 5-13

Kuva 5. Suurpetojen aiheuttamien porovahinkojen laskennallinen arvo.

Kuva 6. Ilveksen tappamina ilmoitettujen porojen määrä ja arvo.

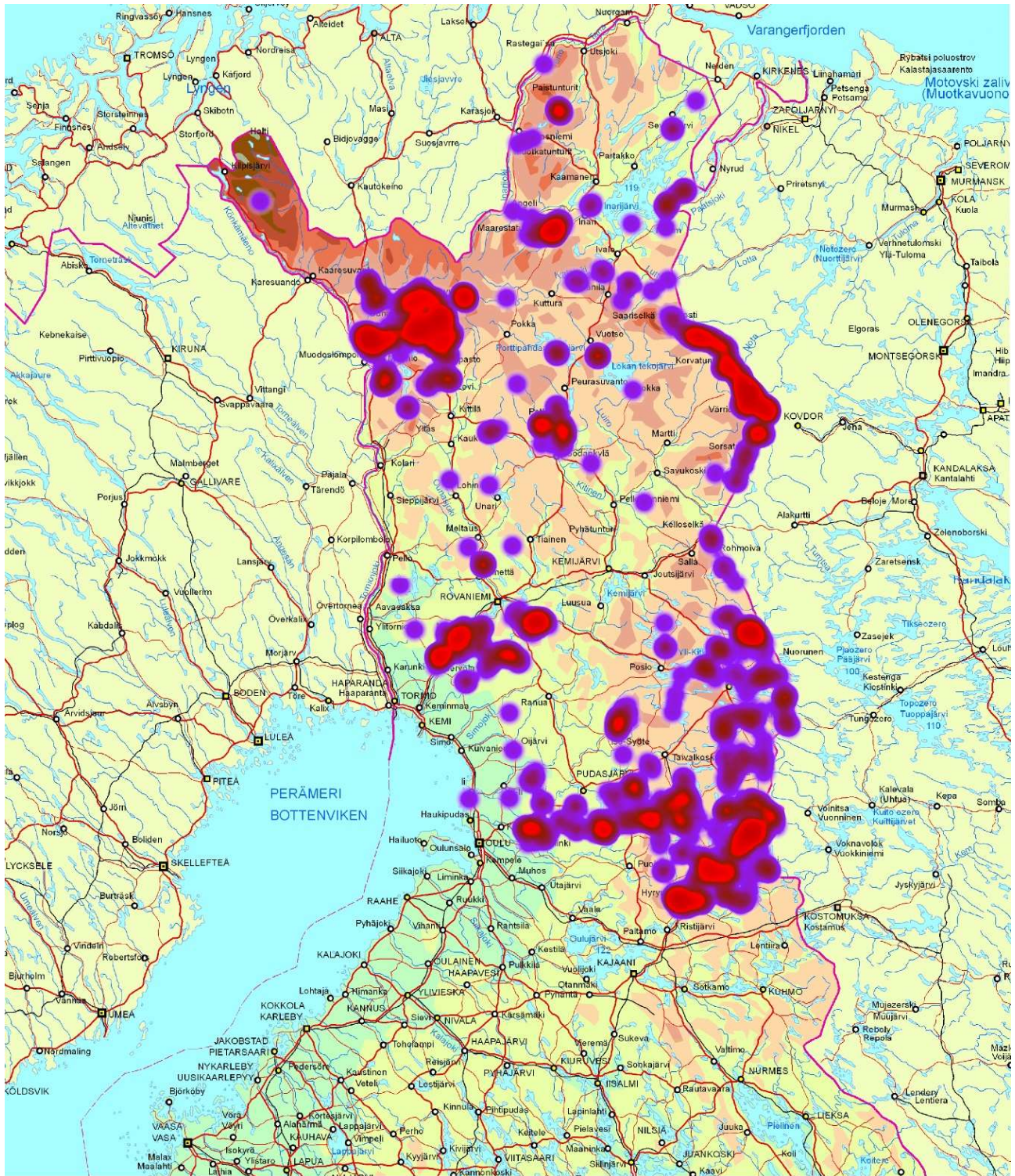
#	Alue	Haettu	Myönnetty	Saalis	Lupien käyttöaste, %
1	Lappi	12	5	1	20
1b	Lappi, poronhoitoalue	3	2	0	0
2	Oulu	101	41	39	95
2b	Oulu, poronhoitoalue	10	5	1	20
3	Kainuu	59	30	28	93
3b	Kainuu, poronhoitoalue	26	13	13	100
4	Pohjois-Savo	123	47	46	98
5	Pohjois-Karjala	113	33	33	100
6	Keski-Suomi	89	38	33	87
7	Pohjanmaa	18	9	5	56
8	Rannikko-Pohjanmaa	10	3	3	100
9	Satakunta	71	29	27	93
10	Pohjois-Häme	77	29	29	100
11	Etelä-Häme	70	29	29	100
12	Etelä-Savo	105	38	35	92
13	Kaakkois-Suomi	60	25	25	100
14	Uusimaa	67	21	19	90
15	Varsinais-Suomi	72	27	22	81
	YHTEENSÄ	1 086	424	388	91,5
	Muu Suomi	1 047	404	374	92,6
	Poronhoitoalue	39	20	14	70,0

27.8.2018

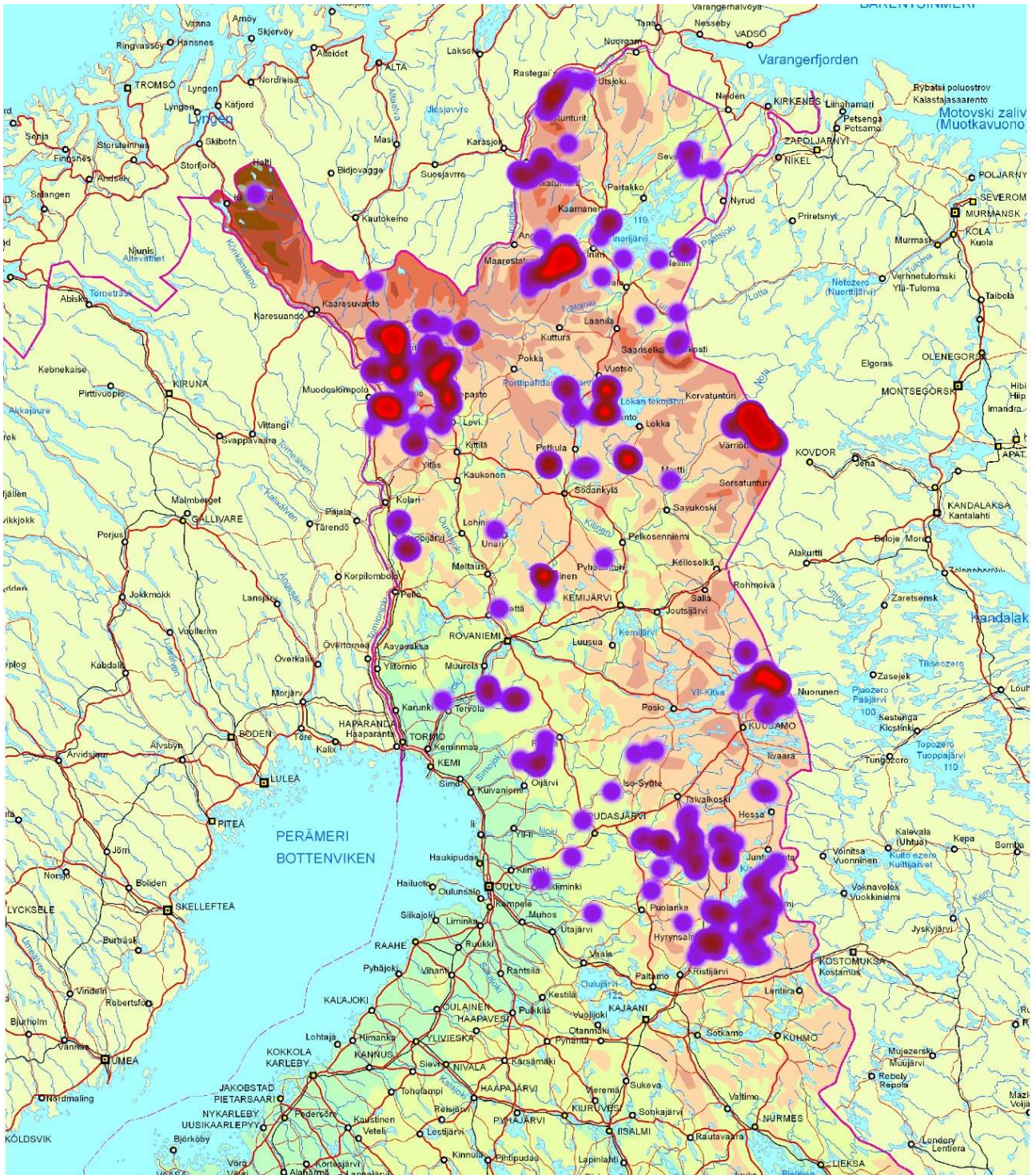
© Suomen riistakeskus

6

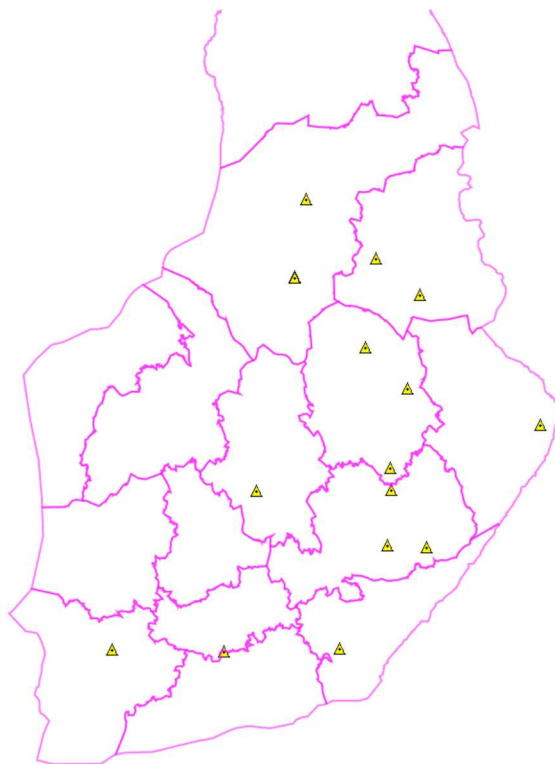
Kuva 7. Kannanhoidollisen ilveksen metsästyksen tulos Suomen metsästysvuonna 2016-2017, joka sisältää metsästyssaaliin lisäksi muut tietoon tulleet kuolleet ilvekset eli muun muassa tietoon tulleet auton alle jääneet ilvekset. Lähde: Suomen riistakeskus

Kuva 9. Ilveksen aiheuttamien provovahinkojen sijoittuminen vuonna 2017 (754 kpl).

Kuva 10. Ilveksen aiheuttamien porovahinkojen sijoittuminen vuonna 2018* (12.6.2018 mennessä ilmoitetut vahingot) (364 kpl).

Kuva 11. Kotieläinvahinkojen sijoittuminen 2017, yhteensä 22 ilveksen aiheuttamaa vahinkotapausta. Vuonna 2014 tapauksia oli 21. Vuonna 2017 korvaussumma oli noin 18 000€. Alkuvuonna 2018 (6.9. mennessä) ilves on aiheuttanut vahinkoa noin 30 000 €. Lähde: Riistavahinkorekisteri.